

Ихтиёр РИЗО

ИСЛАМЯ, БИР ШЕЛЬ ёзай...

Ихтиёр Ризонинг илк шеърлари 1955 йили эълон килинган эди. Шундан бери таникли шоиримизнинг «Дарахтларнинг кўзлари бор», «Афсоналар чин экан», «Сенсан, манимсан», «Менга кўшик айтдилар», «Канотли, канотсиз кушлар» хамда «Гиря» номли ўнлаб тўпламиларни нашрдан чиқди. Бу китоблардаги шеърларни ўқиб, фалсафий терапияларга шунгизис, замон ва маконининг, оний лаҳзалар ва аబдигитнинг мангу муммомларига дуч келасиз. Шоир улкан инсоний калбининг энг эзги тўйуларини хануз Ватанига, халкига баҳш этиб келаётir. Якнида етимиш ёшни каршилаган шоиримизни кутлар эканмиз, муштарилийр өтибогира унинг бир туркum шеърларини хавола этишини лозим топдик.

бир-бир, катор-катор
кабутарлар каби учирган варракларини...
Канча-канча нукталарни...

Мен сизни ўқидим:
Милоддан аввалини ажодларимиз
у, хўзларини кудратини,
у узуб бобом Широқинг
сувсиз сарҳодри матонатини
хамда қадим Мир эҳромларини,
у сўлим оромгоҳларини
хамда кукулар каби битган,
шахфир сувлари курған
ва нау турпдан иш ўған
нечача-нечача эҳромларини...

Ва... Мен сизлан ўқидим:
Эрэмиздан уч минг ийл аввали,
Қофқаз, Албан шеърининг ҳижматини
хамда Зардунт отонинг
«Авесто»даги неча минг асрлик
у ўзмас шуҳратини.
Хали битмаган, туғанинг
қанча-канча чала қолган ишини.
Ҳазрати Мир Алишер Навоийнинг
Иби Музахид томонидан
чилизган суратини
Нечача олимларини,
юнларини ҳаётини
хамда ўғлимини

ИСЛАМЯ
Истасанг бир шеър ёзай
Ки... унда и севинч,
на мухаббат,
на лифтоти,
на сиёсат бўлгай!..
Шеъримма фақат:
ўтмишингдан,
бу кунингдан,
Келажигандан:
қатра-қатра,
томчи-томчи ҳақиқатлар,
жилолидан тургай,
саф-саф,
кўниш-кўши,
жилолидан тургай!

ЕТАР
Истамайман: —
«Олтинг»,
ва жаҳонга тенг сўзларинги,
Даблабларнинг!
Беноён бойликларнинг.
Бундайлар,
ва бунга ўҳшаганлар
ўзимда ҳам қоп-қоп, дала-дала...
Ийк, аввалинг эмасман,
сен шуглайдиган бола!
Менга етар шуко ўйим,
Бир чимдин назотким
ва бир бурда ноним.
Дар-даре сувим,
хамда сен заҳарлаб кетган ҳавом,
энди ўзимники...
Ўзимники бўлар.

БЕЛДИРИНГ
Мени танҳолика
қолдириб кетдинг,
Тўйиб-тўйиб ўйлай
ўйлай ўз ўларимни.
Мен ўзим танҳоман, сиз, ўтинг, кетинг
Қолдиринг, қолдиринг барини
Толели, толесиз кусларимни,
Оқшомини, саҳарини...
Кейин, кейин мендан тиланг,
талауб килинг ва буюринг...
Ортинг елкамга юқинизни,
Тинимиз замонлар юқини.
Мен-мен бўлиб
Замону заминни кўтартум унда.

ҚАРАДИК
Қарадик:
Ўзимиз ўзимизга ослондан,
зарра қолмасда-да,
ўтмишингдан...
Ўзимиздаги ўзимизга муҳаббатдан,
Самимий илтифтодан,
ва бир вақтлар
дунёни ўхом бўлган замонлардан.
Қарадик:
Етимхоналарда,
молхоналарда катта бўлган
етимлардек ўзимиз-ўзимизга
инонидик —
тархимизга,
ўзувлардаги сўзларимизга,
на наслимизга
на-да бир вақтлар,
ажод-ажоддимиз
дунёни забт этган
ва бурчакларда
форларда қолиб кетган қоп-қоп,
санки-санки маданиятимизга,
у ўтган ҳаётимизга...
Ийк, инонидик:
Бизга ўқитилган тарих,
саналар бошқа-бошқа эди...
Кимники эди?
Фақат ҳаётатлар
ичинда қолиб қарадик
бир-биримизга,
тошларга айланган изимизга...

ҚОЛОДИРИНГ
Мени танҳолика
қолдириб кетдинг,
Тўйиб-тўйиб ўйлай
ўйлай ўз ўларимни.
Мен ўзим танҳоман, сиз, ўтинг, кетинг
Қолдиринг, қолдиринг барини
Толели, толесиз кусларимни,
Оқшомини, саҳарини...
Кейин, кейин мендан тиланг,
талауб килинг ва буюринг...
Ортинг елкамга юқинизни,
Тинимиз замонлар юқини.
Мен-мен бўлиб
Замону заминни кўтартум унда.

Ўтган асрнинг олтишиинчи ўйлари...
Матнинус олим Порсоҳон Шамсиев Алишер Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» досто-тони илмий-такидий матнини шашардан чиқарган ва широр ўн беш жилдигини тайёллаш билан машғул эзилар. 1964-65 йиллари устоз билан биргаликда корректура ўқидик. Биримиз ўқиганда иккичимиз асарларини илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига монанд турт қарсга боғлар курилиши, кейинни бобида эса аниш шуга бодга Фарҳод саройларига ўқирилганда турдик. Биримиз асарларни илмий-такидий матнини куздан кечириб турдик. Матнда-ги баззи сўз, иборалар юзасидан фикрлашадик. Ёдимда, «Фарҳод ва Ширин»нинг XVII бобида юйинн турт фаслига

ЭСЛАШ ҲАМ ЯХШИЛИКДИР

Ҳамзанинг ўзи ҳам, ёзганлари ҳам ўта кўнноқ эди. Болалар эса қувонликининг азаадий мұхисиласидир. Шу бос, жаҳжи шеърхонлар орасида Ҳамза Имонбердиевнинг номи ҳам, икоди ҳам бирдек ардокланниб келмояди.

Шоин жуда қисқа умр кўди. Бутун умрин болаларга бағишлади. Болаларнинг мусаффо оламидан ташкил чиқиши истамади. Ҳамза уканинг хотирасиага атаб

Ҳамза ИМОНБЕРДИЕВ (1954-1997)

СИРЛӢ ФУТБОЛ

Омборхона ичидаги Үйин борар галати. Футболчи сичқонвойлар Кўрсатишар талантин. Томошибин мушуклар Ўтиришар суюнин. Гоҳ бигиллаб кўйишар, Елғондакам қуюнин. Тўп — думалок бўйирсоқ, Учар ҳар ён ўқ каёб. Үйин чиқар авжига, Годлан дарак ўйк ёхали. Айбор буга ҳакамдек, Бигиллашиб ҳар ёндан: — Нега йўк? — Қани гол?

— Судъя, йўқол майдондан! Ҳакам сиқон довдилар, Зўр — зўр экан, на чора? Ҳушигандар тоншириб, Кочигин колди бечора. Щу пайт денг, нақ марказдан Тенди Вий-вий ботиниб. Дарвозабон Чий-чийча Тутолмади отилиб.

ёзган бир шеъримда айнан шунга ургу берилгани бежиз эмас.

Катталарга бокаверди, Бокаверди, Бокаверди. Катталарга боксан сайни, Болалар кўп ёқаверди. Болаларга битаверди, Битаверди. Болаларга биттан сайни, Яхши кунин кутаверди.

Бомбардини шу заҳот Тушнирга сурати, Фотомухбир Бароқвой Судраб кетди хилватта. Чикар ранги сурати Газетада азонда, Тушуб кетган бўлмас Агарда ошқозони. Ҳеч гап эмас жароҳат, Даволар доктор Миёв. Бутун иши бирмурча Бароридан кедди-ёй: Шикастланган хўл семиз Тий-тыйин доктор аста, Кийналмасин деб жони, Еди-кўди бирнасада. Үйин тутаган ҳамон Етдик-ку деб армонга, Ишқибоз мушуклар гуп Епирилди майдонга. Маргуларни шу ерда Тонталашни қочирмай, Ичар эди бир майн. Голибларни меҳрла Зан яланни шошилмай. Сўнг муруват кўрсатиб Ҳар бир голиб сичқонга, Пиш-пинвойлар биттадан Олиб кетди меҳмонга...

Ҳамза юртимишинг ёркин келажини болалар тимсолида кўраади. У ўз умидида янгишмаганини бугунги ҳәётимиз яқюл кўрсатиб турибди...

Ўтганларни хурмат билан эслаш ҳам яхшиликдир, деган доно гап бор. Келинг, эзгулика хизмат килиб ўтган мардум кадронларимизни бундан кейин ҳам тез-тез эслаб турилини.

Анвар ОБИДЖОН

“ТЕЖАМКОР”

— Сен учун бош котирар Адажонинг ҳам ойин. Дарсларнинг бажарар Ака, онинг ҳар доим.

Ўзинг эса бетайин Ўтказасан вақтингни. — Келажакка атайнин Тежаямман вақтими!

ОЛАМОШИМ

Токчадаги қаймокдан Кўтармай сира бошин, Иччалини қарасам Улямай Оломамим. Аввалига “пингт” деб бир, Кўвомъ бўлдим-у, бироқ — Раҳимни келиб негадир Тикилиб қолдим узоқ. Мулоқуларни шу ерда Тонталашни қочирмай, Ичар эди бир майн. Бенаворлигин сабаб Корни очтани тайин. Оёқ учида аста Чиқиб кетдиган ҳовлига. Бир калмоқ эмасам Эмабман-да, майлига.

Хонамда бир ҷекак ўеди, гул бўлди, Хуни бўйлар таратди ва аста сўлди. Мен деним: дунёни тез тарк этиди гул, Дедилар: сенга ҳам вафо қўлмас ул.

Танангла бор экан ҳали жинек жон, Искандар, тўйнадиган ерингизига. Бўйига тенг ерга сиғади исон, Бир кисм нам туроп тўлгач кўзига.

Абдуслом ТУРСУНОВ

ИСБОТ

Донишмандлардан бирни шогирдларига ҳамиша бир хил насиҳат киласа скан:

— Кам галириб, кўп эштининглар. Тингламоклик ва сукут — донишмандлик йўлидир.

Бир куни бошқаларга нисбатан кўпроқ гапирадиган шогирдлардан бирни устозидан сўрабди:

— Устоз, бу насиҳатингизнинг тўғрилигини исботлаб беринг.

Донишманд бамайлихотир жавоб қайтариби:

— Кулоғинг иккита, оғзинг биттатлиги исбот эмасми, бўтам?

МАХОРАТ

Махорат ҳакида ўйлаб кўрганимиз? Кимларни маҳорати дейиш мумкин? Маҳоратиз одамлар ҳам бўладими? Менингча, йўк. Бу дунёндек деярли ҳамма ўзига яраша маҳорат эгаси. Масалан, ўтири ёки каззобни, унга чиқарни фирибнинг олинг. Агар улар маҳорати бўлмаганлариди, кун кўриш қийинингшиб, бошқа бир иш билан шугулаган бўлардилар. Эътироизингиз ўрнисиз, донишманд дустим. Купона кундузи, сиздек одамни лакиплатиб кетиш осон деб ўйлайсизми? Бунинг учун ҳам матҳорат керак.

МАНФАТ

«О» ҳарфи шаклида ёзиладиган «нўл» ҳакида нималар деб оласиз? Уни кимдир алифбо ҳарфига, кимдир болаларнинг гиддиррагига, яна кимдир chirmanда касконига ўштасади. Буларнинг хаммаси тўғри. Мен эса «нўл»нинг бошқа бир жижатига ўтиризингизни кратомкиман. У, ўз холига, яны яка холда њем нима эмас. Бирор бир кун ёки нуғузга давво ҳам кила олмайди. Бирор бирдаражак тўхтаб мидорни англатмайди ҳам. Иши юршимаган, аниқ бир натижага ёршимаган. Бир жойда тақ-тўхтаб турган одамин унга киёс килишида. «Ишинг нўл, баҳоинг нўл» ёки «Сен бу масалада нўлсан», дейиши.

Шундайликка шундай. Аммо нўл деганлари сизу биз ўйнаган даражада аниой эмас. Яниси, нўл — жуда ҳам ойин. Унда катта имкониятларга эга. Биргина мисол. Таңиди ва дашномалар жонига теккан «нўл» керак пайдада гиддирор боради-да, керакли сонлардан бирининг ёнига турбид олада. Масалан, «бўнинг ёнига. Нима бўлади — «бўнинг» куввати ўн баробар ошиб кетади. «Ф» билан ҳам, «Ф» билан ҳам худди шундай бўлади. Бундан илхомланган «нўл» ўшиклари билан келади. Тасавур килишимаган, аниқ бўлади. Энг кизиги, бундай ёнма-енликдан нафакат «нўллар», айни доха конкрет рақамлар ҳам манфаати курашиди.

Шуарларни ўйлаб, «нўл»ни алифбо ҳарфига ҳам, чирманда касконига ҳам ўштасайман. У — одам, тирик жонот, битта эмас, жуда кўп одам. Бундай одамларни хоёт чорраҳаларидан деярли ҳар куни дуч келиши мумкин. Улар ногондан сизга ҳамроҳ бўлиб колишида. Ўнингизга турбид олада. Масалан, «бўнинг ёнига. Нима бўлади — «бўнинг» куввати ўн баробар ошиб кетади. «Ф» билан ҳам, «Ф» билан ҳам худди шундай бўлади. Бундан илхомланган «нўл» ўшиклари билан келади. Тасавур килишимаган, аниқ бўлади. Энг кизиги, бундай ёнма-енликдан нафакат «нўллар», айни доха конкрет рақамлар ҳам манфаати курашиди.

Шуарларни ўйлаб, «нўл»ни алифбо ҳарфига ҳам, чирманда касконига ҳам ўштасайман. У — одам, тирик жонот, битта эмас, жуда кўп одам. Бундай одамларни хоёт чорраҳаларидан деярли ҳар куни дуч келиши мумкин. Улар ногондан сизга ҳамроҳ бўлиб колишида. Ўнингизга турбид олада. Масалан, «бўнинг ёнига. Нима бўлади — «бўнинг» куввати ўн баробар ошиб кетади. «Ф» билан ҳам, «Ф» билан ҳам худди шундай бўлади. Бундан илхомланган «нўл» ўшиклари билан келади. Тасавур килишимаган, аниқ бўлади. Энг кизиги, бундай ёнма-енликдан нафакат «нўллар», айни доха конкрет рақамлар ҳам манфаати курашиди.

Бундай ўшикларни ўйлаб олимлар, донишманд файласуфлар учун чиб бўлмас жумбобка аланини көлайтан, ҳатто улардан базъи бирларининг умрига завол бўлган машуд сиддамани биласиз?

Юон донишманди, 300 йилдан ортик умр кўрган Эпимениндиган ёлғон сўзлёттанига ўзи иккори бўлдиган критик (крит ороли ўзочи) ҳакидаги эндишамасининг мазмuni шундай:

Критик гапири туриб «Мен сизларни алдап-ман! ёки «Хозир мен айтдигандан гапларнинг ҳаммаси ёлғон», дейди.

Ўйлаб кўринг. Агар у чиндан ёлғон сўзлёттанига ўзочи, унда унинг иккори ҳакикатидир. Ба, аксинча, у рост гапларни сўзлёттанига бўлсас, у холда иккори ёлғон бўлиб чиқади.

Бу зиддама заминида қандай мантиқ яширинганд? Майлумотларга кўра, милоддан аввали III асрда ўзаган файласуф Христип бу саволга жавоб топмади деб, бир эмас учта китоб битган, аммо нигита ега олмаган. Филет исмими донишманд, эса уни оёма ойлай ўз жонига касдил килган. Мантиқ илмининг билимларидан бирни Кронос зиддамда жавобни томагуна чотмагуна хеч нарса танову килмаслика аҳд килган ва... бевакт олмадан кўз юнган.

Бундай инсоннинг майдонини учинчада мини йилигидаги яшамоқда. Эпимениндид зиддамаси ҳам бўлди, йўкми — бундан беҳабарм. Аммо, унга бугунги кун тайомларни, хусусан, бозор мусоносатларига ўтишиниг ўзига хос ҳусусиятлари нуқтаи наризидан караганда, кўнглидаги мавзузларни кутилганда.

Бу зиддама заминида ҳамдай мантиқ яширинганд? Майлумотларга кўра, милоддан аввали III асрда ўзаган файласуф Христип бу зиддамаси ҳам бўлди, йўкми — бундан беҳабарм. Аммо, унга бугунги кун тайомларни, хусусан, бозор мусоносатларига ўтишиниг ўзига хос ҳусусиятлари нуқтаи наризидан караганда, кўнглидаги мавзузларни кутилганда.

Рост сўзининг ростлигини кўрсатиш учун гоҳо уни озрок билан бўртиришиада ёки ёлғон гапирилди.

Бу билан мен жумбобки ечдим, демоки эмас-масан. Факат бир нарсага ишончим комил — агар ўша Эпимениндид зиддамасини еча олмаган донишмандлар бизнинг бугунги замонамизда ўшаганларидан, уни писта чақиб ўтириб ҳал қилиб кўйган.

МАХМЕДОВ

Газетамиз мұхисиси — Фарғона вилояти Бадгод туманида яшовчи ижодкор ўқитувчи Абдулмажон Тоштемиров чойхонамизга бир неча савол-жумбоблар ёзив юбориби. Абдулмажоннинг болаларга атё ёзилган күнвон, жаҳзвий шеърларини «Гулхан», «Гунача» журналларida, бир қатор газеталарда ўқигансиз. Бу гал у чойхўлар заковатини синаб кўрмокни бўлиди. Марҳамат.

— Кайси миллат вакиллари жаҳзалини чиқса, ўзлари ясаган кўргирчоқ биостарни дўпослаш, аёлларига санчий ҳумордан чиқадилар?

Биринчи бўйини охирiga кўйиб ўқисига санчий ҳумордан чиқади. Топинг-чи.

— Кавказда жойлашган бу шаҳарининг ёни 1500 йилдан зинёд. Шаҳар номининг ўзбекчasi «илик» деган маънини билдирилди. Чунки шаҳар атрофиди илик булоклар кўп.

— Француз ўзувчиси Эмил Золя бир нарсани ҳамишига «емон насиҳатчидир» деган. У нима бўлиши мумкин?

— Француз ўзувчиси Оноре де Балзакнинг мана бу фикрини тўлдирилган: «Жамият тан олинган билан яшайди».

Байрамда халқимизнинг савимли қизиқчиҳи аскиячилири, шоир ёзувчилар, санъаткорлар, асия мұхисислари шиитирор. Болаларни ўтиришада бого мазмуряти «Кўпинг, умрингиз узб бўлади» — олтинги анъанавий кўпинг байрамига ўтиказадилар.

Байрамда халқимизнинг савимли қизиқчиҳи аскиячилири, шоир ёзувчилар, санъаткорлар, асия мұхисислари шиитирор. Болаларни ўтиришада бого мазмуряти «Кўпинг, умрингиз узб бўлади» — олтинги анъанавий кўпинг байрамига ўтиказадилар.

— Тадбиркорлар ўртасида ракобот кучи экан. Пиво дўкунини нариги маҳаллалага кўчириб кетишиди.

— Газетада ўзим ўқидим, — ховлики деб икки хафтадан бери чойни насиғига ичайттада чўйқискоқлар чойкўр, — Орол кўлининг бир булаги шўрларни ўтиришада.

— Ростданми? — ишончирар сўради ҳамоатчилик асосида чой ташири юргон шорига болалардан бирни. — Ўндоқ булса зудлик билан ўша кўлнинг тўрт тарафуни ўрискорга ўтиришада.

— Жуда зарилми, — ажабланиб сўради шоигирд бола.

— Шуни ҳам билмайсанни, «Сана»га кириб тошга сепсанг, ана роҳмату мана роҳат!

— Бори вактлар ўтиришада шеърларини ўқиб, ижонингизга мосласада дамлайди, — ажабланиб деби ҳамақор.

— Нега энди? — шоигирд.

— Шунча пивони шўрданаксиз ичиб булашибди, ака?

— Хой, чойхоначи ука, дамлаган чойнингдан пивонинг хиди келалтиришада.

— Ачичканиниб чойхонач